

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Советское гражданское право: субъекты гражданского права / [под ред. С. Н. Братуся]. – М. : Юрид. лит. – 1984. – 367 с.
2. Щербина В. С. Господарське право : підручник / [В. С. Щербина]. – 4-те вид., перероб. і допов. – К. : Юрінком Інтер. – 2009. – 640 с.
3. Цивільний кодекс України [прийнятий 16 січня 2003 року, за станом на 19 січня 2013 року] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
4. Господарський кодекс України [прийнятий 16 січня 2003 року, за станом на 3 лютого 2013 року] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
5. Єрмоленко В. М. Майнове становище фермерського господарства як суб'єкта аграрно-майнових відносин / Єрмоленко В. М. // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 11. – С. 59–62.
6. Цивільний кодекс Республіки Білорусь [прийнятий 7 грудня 1998 року, за станом на 1 січня 2013] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravo.by/webpra/text.asp?RN=hk9800218>.
7. Цивільний кодекс Республіки Казахстан [прийнятий 27 грудня 1994 року, за станом на 1 січня 2013 року] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.zakon.kz/static/grazhdanskiy_kodex.html.
8. Цивільний кодекс Республіки Киргизстан [прийнятий 8 травня 1996 року, за станом на 15 січня 2013 року] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mgi.kg/index.php?act=view_material&id=168.
9. Цивільний кодекс Російської Федерації [прийнятий 13 листопада 1994 року, за станом на 2 січня 2013 року] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://asozd.duma.gov.ru/main.nsf/\(Spravka\)?OpenAgent&RN=47538-6](http://asozd.duma.gov.ru/main.nsf/(Spravka)?OpenAgent&RN=47538-6).
10. Цивільний кодекс Республіки Таджикистан [прийнятий 30 червня 1999 року, за станом на 1 січня 2013 року] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mmk.tj/ru/legislation/legislation-base/codecs/>.
11. Цивільний кодекс Республіки Молдова [прийнятий 22 червня 2002 року, за станом на 1 січня 2013 року] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gk-md.ru>.
12. Цивільне право України : підручник у 2-х томах / [Дзєра О. В., Боброва Д. В., Довгерт А. С. та ін.]; за ред. Дзєри О. В., Кузнецової Н. С. – 2-ге вид., допов. і перероб. – К. : Юрінком Інтер. – 2004. – Кн. 1. – 722 с.
13. Аграрне право України : підруч. / [Янчук В. З., Андрейцев В. І., Василюк С. Ф. та ін.]; за ред. Янчука В. З. – К. : Юрінком. – 1996. – 560 с.
14. Цючик О. В. Організаційно-правові форми сільськогосподарських товаровиробників [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-2/10covfct.pdf>.
15. Господарський кодекс України. Науково-практичний коментар. 2-е видання, перероблене і доповнене. [Знаменський Г. Л., Щербина В. С.]; за заг. ред. В. С. Щербини. – Київ. – Юрінком Інтер. – 2008. – 456с.
16. Аграрне право України : підручник / [Єрмоленко В. М., Гафурова О. В., Гребенюк В. М.]; за заг. ред. Єрмоленка В. М. – К. – Юрінком Інтер. – 2010. – 606 с.

УДК 658.821:664,83/.34

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОВОЧІВНИЦТВА В УКРАЇНІ PROBLEM ISSUES DEVELOPMENT OF OLERICULTURE IN UKRAINE

Лисанець О.С.,

кандидат юридичних наук,

асистент кафедри земельного та аграрного права

Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

Стаття присвячена розгляду проблемних питань розвитку овочівництва в Україні. Проаналізовано сучасний стан, недоліки виробництва та перспективи розвитку овочівництва в Україні.

Ключові слова: овочі, овочівництво, продукція, споживач, врожайність, розвиток, підприємство, виробництво.

Статья посвящена рассмотрению проблемных вопросов развития овощеводства в Украине. Проанализировано состояние овощеводства в настоящее время, недостатки производства и перспективы развития овощеводства в Украине.

Ключевые слова: овощи, овощеводство, продукция, потребитель, урожайность, развитие, предприятие, производство.

The article deals with the problems of development of vegetable production in Ukraine. The state olericulture now, shortcomings and prospects of production of the vegetable Ukraine.

Key words: fruits, vegetables, olericulture, products, customer, productivity, development, enterprise, production.

Постановка проблеми. Стратегічною метою розвитку овочівництва в Україні є забезпечення в повному обсязі населення та переробну галузь високоякісною, доступною за ціною продукцією овочівництва та збільшення обсягів зовнішньої торгівлі.

Незважаючи на те, що цей сектор, як і раніше, не входить до числа пріоритетних, практика свідчить, що його розвиток дає можливість набагато підтримувати ті сектори, які зараз уряду є пріоритетними.

Стан дослідження. Науковим дослідженням овочівництва в Україні присвячено чимало наукових праць вчених аграрників, а саме: Г. В. Балабанова, П. І. Гайдучього, П. К. Канівського, І. М. Пушкара, П. Т. Саблука, О. І. Чупрова, В. В. Юрчишина та інших.

Такі дослідження спрямовані на необхідність пошуку нових шляхів розвитку овочівництва, які базуватимуться на інтеграційних процесах.

Виклад основного матеріалу. Одним з найважливіших завдань на сучасному етапі розвитку сільського господарства України є збільшення виробництва високоякіс-

ної продукції, що дозволить у повній мірі задовольнити потреби населення у продовольчих товарах, у тому числі й овочів. Серед продуктів харчування особливу і досить важливу роль відіграють овочі – незамінні продукти харчування, багаті на вітаміни і мінеральні елементи.

Овочева продукція, що є джерелом незамінних вітамінізованих продуктів, має високу трудомісткість її вирощування і велику залежність від природно-кліматичних та погодних умов вирощування, а через низьку купівельну спроможність населення попит на овочі на вітчизняному ринку має регресивні тенденції.

Овочівництво є однією з провідних галузей сільськогосподарства південних регіонів України. Сприятливі ґрунтово-кліматичні передумови та родючі землі сприяють розвитку овочівництва, одержанню врожаїв в обсягах, достатніх для забезпечення внутрішніх потреб і формування експортного потенціалу. Україна входить у першу десятку світових лідерів за валовим виробництвом овочевої і баштанної продукції, а у розрахунку на душу населення займає дев'яте місце у світі. Проте серед 20 пе-

редових країн світу Україна посідає 18-те місце за рівнем урожайності, яка у 2010-2011 роках пересічно становило 17-20 тонн із гектара.

Найвищою урожайністю із-поміж основних овочевих культур виокремлюються капуста (20-22 т/га), помідори (18-20 т/га) та столові буряки (17-19 т/га). При цьому зауважимо, що генетичний потенціал вітчизняних сортів та гібридів використовується менш ніж на 50%. Тобто Україна має значні резерви у розвитку овочівництва.

Загальна посівна площа під овоче-баштанними культурами в Україні протягом останніх 5 років стабілізувалася на рівні 460-470 тис. га. Найбільш площі посівів засереднені у Дніпропетровській (30,5 тис. га), Одеській (29,9 тис. га) та Херсонській (28,9 тис. га) областях. Замикають групу областей з найменшими показниками площ, із яких зібрано урожай овочів Сумська (9,2 тис.га), Харківська та Івано-Франківська (по 9,7 тис. га) і Житомирська (9,9 тис. га).

Науково обґрунтована норма споживання овочів на одну особу в Україні на рік становить 161 кг, з яких 25-30% має споживатися в свіжому вигляді, решта має бути переробленою і закладеною на тривале зберігання [2]. На сучасному етапі розвитку спостерігається стійка тенденція зростання попиту на цю продукцію як із боку населення (у свіжому вигляді), так із боку переробних підприємств. Останнє пояснюється зміною потреб та цінностей споживачів, а також їх бажанням вести здоровий спосіб життя й відповідно споживати більше овочів, а також збільшенням інвестицій у харчову промисловість, зокрема в переробку овочів. Все це потребує відродження існуючих переробних підприємств, що повинні освоїти випуск конкурентноспроможної продукції з використанням сучасного пакування і оформлення.

Перехід овочівництва до ринкових умов супроводжується зменшенням виробництва овочів у сільськогосподарських підприємствах та збільшенням його у населення, де сконцентровано близько 90% такого виробництва овочів.

У результаті трансформаційних процесів серед виробників овочів відбувається зміна лідерів – в галузі починають домінувати господарства населення, що неухильно нарощують виробництво овочів [1, с. 39].

Нині до ринку надходять понад 40 видів свіжих овочевих і баштанних культур. У 80-х роках минулого століття в Україні вирощувалася понад 50 овочевих культур та 300 їх сортів [3].

Після переходу сільського господарства України на ринкові відносини у торгівлі овочевою продукцією відбулися значні зміни. Скасування державного замовлення й призупинення з об'єктивних причин роботи заготівельної мережі споживчої кооперації зумовили різке зменшення обсягів виробництва та продажу продукції овочівництва великим спеціалізованим підприємствам.

Для збільшення виробництва, розширення асортименту та покращання якості овочевої продукції в господарствах усіх форм власності необхідно чітко дотримуватися сучасних технологій вирощування овочевих культур, особливо з дотриманням сортового складу екологічнобезпечних систем захисту рослин та удобрення, механізації трудовітких процесів, організації ринку овочевої продукції. Природнокліматичні умови і ґрунти України досить сприятливі для вирощування всіх видів овочевих сортів культур. Так, згідно Постанови КМУ від 02.03.2011 р. № 180 «Про затвердження порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансування заходів із захисту, відтворення та підвищення родючості ґрунтів» передбачено державна компенсація витрат суб'єктам господарювання, які займаються виробництвом сільськогосподарської продукції, пов'язаних із здійсненням заходів з вапнування дуже сильних та сильно кислих ґрунтів.

В умовах, коли приватний сектор займає більш 90% у валовому виробництві овочів, потребує вирішення комп-

лекс питань та розробки організаційно-економічних і технічних заходів по виходу з кризи овочепродуктового виробництва, насамперед удосконалення системи збуту овочевої продукції та розвитку нових форм господарювання і спеціалізованих овочівницьких господарств в окремих регіонах та зонах. Також потрібно домогтися рівномірного постачання овочів протягом року у рекомендованому асортименті за рахунок підбору відповідних сортів і гібридів з різними строками дозрівання, переробки, заморожування та закладання продукції на тривале зберігання.

Висока собівартість, значні витрати на реалізацію і порівняно низькі ціни на овочеву продукцію стали причиною збитковості виробництва овочів у господарствах суспільного сектору.

За останні роки встановилася тенденція зменшення попиту на продукти овочівництва у зв'язку зі зниженням реальних доходів населення.

Негативні чинники у реалізації овочевої продукції зумовили руйнування оптового ринку. На його місці виникають стихійні продовольчі ринки, що сприяють неорганізованим посередницькій діяльності у сфері збуту, заготівлі, зберігання продукції і привласненню посередниками значної частини прибутку, створеного в процесі виробництва. Водночас змінюються функції господарської діяльності сільськогосподарських підприємств. Поряд з виробництвом овочевої продукції вони все більше вимушені займатися її реалізацією. Це призводить до відволікання капіталу і трудових ресурсів від основної господарської діяльності. Розпорошення капіталу знижує ефективність використання ресурсів, зумовлює низку інших проблем, пов'язаних із збутом вирощеної продукції.

По суті, виникла необхідність створення умов розвитку та координації й ефективної діяльності всіх ланок ринкового процесу: виробництва, переробки, зберігання овочевої продукції, а також реалізації споживачу.

Відсутність гнучкої гарантованої системи заготівлі овочів призводить до того, що сільгоспідприємства, як і населення, не мають можливості реалізувати вирощений урожай, а це призводить до незадовільного забезпечення населення цінними продуктами харчування. Внаслідок цього щорічно значна частина вирощеного врожаю втрачається. На ринку продукції овочівництва спостерігається незбалансованість попиту і пропозиції. Товарообмін здійснюється в основному за допомогою посередників.

У більшості випадків посередницькі організації закуповують овочі за цінами, в рази меншими ніж фактичні виробничі витрати. Це призводить до зниження прибутковості й рентабельності галузі та до зменшення посівів цих культур в сільгоспідприємствах та господарствах населення.

Практично втратили свою роль плодоовочеві бази, особливо в зберіганні і системі реалізації овочевої продукції. Міські ринки стали основним каналом реалізації овочів. Водночас зберігається тенденція до сталого попиту населення на овочі і плоди як одного з джерел надходження вітамінів для підтримання здоров'я людей в умовах подорожчання медичних послуг і підвищення цін на ліки.

Ефективність функціонування овочівництва та переробної галузі як єдиної системи значною мірою стримується внаслідок порушення партнерських відносин між сільськогосподарськими товаровиробниками, переробними та торговельними підприємствами. Прибутковість у ланцюзі «виробництво-переробка-реалізація» досягається шляхом збитковості виробничої ланки та спекулятивного ціноутворення в системі оптової і роздрібною торгівлі. Якість продукції, що доходить до споживача, не відповідає сертифікаційним вимогам. В Україні тільки почала розвиватися система оптової торгівлі овочами через організовані продовольчі ринки, де продавець гарантує збут продукції на економічно вигідних умовах. У державі діє система стихійного продажу овочів. Ланцюг «вироб-

ник-оптовий продавець-роздрібний продавець-споживач» переважаний великою кількістю суб'єктів господарювання, що значною мірою підвищує ціни на овочеву продукцію. Доходи посередників перевищують доходи виробників майже у 1,5-2 рази. На даний час 30% овочів, які сьогодні реалізуються через мережу роздрібної торгівлі, імпортується з інших держав.

Через відсутність вітчизняного машинобудування для овочівництва та переробної галузі внаслідок високих цін на іноземні аналоги сільгосптоваровиробники мало використовують у вирощуванні овочевих культур нові конструкції сівалок, обприскувачів, культиваторів, машин для висаджування розсади, поливу, догляду за рослинами та збирання врожаю.

При реалізації овочів переробним підприємствам ціна 1ц найнижча, а найвищі ціни реалізації на ринку. У результаті основних доло прибутку створену зусиллями сільськогосподарських товаровиробників, отримують переробні підприємства [4].

Основними причинами, які стримують нарощення обсягу виробництва овочів у закритому ґрунті та на зрошувальних землях, є високі ціни на природний газ та електроенергію, а також високі відсоткові ставки за банківськими кредитами, що унеможлиблює будівництво нових тепличних комплексів та реконструкцію діючих. Окрім того, Постановою КМУ від 02.03.2011 р. № 305 «Про затвердження порядку використання коштів, що спрямовуються на часткове відшкодування вартості будівництва нових тепличних комплексів» уряд передбачив державну підтримку компенсації будівництва тепличних комплексів з впровадженням сучасних енергозберігаючих технологій.

При реалізації овочів переробним підприємствам ціна найнижча, а найвищі ціни реалізації – на ринку. У результаті основну доло прибутку, створену зусиллями сільськогосподарських товаровиробників отримують переробні підприємства. У той же час завантаженість переробних підприємств знизилася здебільшого до 25-35%. Основною причиною такого використання машин та обладнання консервних підприємств є нестача овочевої сировини у необхідному обсязі та асортименті. Таким чином, потужності з переробки овочів є, проте вони простують через недосконалий економічний механізм. Сільськогосподарським товаровиробникам стає все більш не вигідно виробництво і продаж овочів переробним підприємствам.

Нині в Україні прийнято Концепцію розвитку овочівництва та переробної промисловості, яка передбачає орієнтовний обсяг фінансування розвитку овочівництва та переробної галузі до 2015 р. в розмірі 30,8 млрд. грн., з них із державного бюджету – 650 млн. грн., місцевих бюджетів – 150 млн. грн.

Метою Концепції є нарощення обсягу виробництва високоякісної овочевої продукції в 2015 році до 10 млн. т, забезпечення продукцією овочівництва на рік з розрахунку на одну особу в кількості, яка відповідає визначеним науково обґрунтованим нормам споживання, та розвиток ринкової інфраструктури, пов'язаної із забезпеченням населення такою продукцією. Концепцію передбачається реалізувати до 2015 року.

Згідно з Концепцією, з боку держави овочівництву та переробній галузі повинні гарантуватися: надання фінансової підтримки для часткового відшкодування вартості будівництва нових тепличних комплексів та овочесховищ; підтримка суб'єктів господарювання в овочівництві та переробній галузі, зокрема сільськогосподарських кооперативів, діяльність яких пов'язана з післязбиральною доробкою, зберіганням та реалізацією овочевої продукції і спрямована на інвестування, розроблення та виробництво інноваційних продуктів; сприяння вертикальній інтеграції з метою залучення промислового, торгового і банківського капіталу на за-

безпечення розвитку овочівництва та переробної галузі в сільських населених пунктах; першочергове надання земельних ділянок для будівництва овочесховищ та тепличних комплексів.

Очікується, що реалізація Концепції дасть змогу: довести обсяг виробництва овочевої продукції до 10 млн. т на рік; зменшити втрати під час зберігання та частку імпорту овочевої продукції; збільшити виробництво овочів у відкритому і закритому ґрунті в сільськогосподарських підприємствах, що спеціалізуються на великотоварному промислового виробництві; створити додатково 30-40 тис. робочих місць; зменшити затрати праці з вирощування, збору та передреалізаційної підготовки овочів на 20-30%; зекономити земельні ресурси на площі 50-60 тис. га; довести обсяг експорту вітчизняної овочевої продукції до 2,5 млн. т та обсяг продукції переробної галузі до 3 млн. т; здійснити будівництво нових тепличних комплексів, сучасних овочесховищ та підприємств переробної галузі насамперед поблизу обласних центрів; забезпечити в повному обсязі населення високоякісною, доступною за ціною продукцією овочівництва та переробної галузі; забезпечити переробну промисловість високоякісною овочевою сировиною в повному обсязі та асортименті шляхом створення овочевих сировинних зон; забезпечити подальший розвиток вітчизняної аграрної науки.

Фінансування розвитку овочівництва та переробної галузі до 2015 року планується здійснювати за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів у межах бюджетних призначень на відповідний рік, а також інших джерел, зокрема коштів суб'єктів господарювання. Обсяг фінансування має уточнюватися щороку під час складання проектів державного та місцевих бюджетів на відповідний рік.

Досвід країн з розвинутою ринковою економікою засвідчує, що вони, дбаючи про власну продовольчу безпеку, застосовують державні важелі регулювання розвитку сільського господарства через надання державних кредитів, підтримки твердих цін, здійснення безпосередніх виплат тощо. Наприклад, в Європі під державне регулювання підпадає 90% цін на сільськогосподарську продукцію у вигляді субсидій для підтримання фермерів й інших сільських товаровиробників у зв'язку з високими цінами на засоби виробництва. Дещо нижча частка державних субсидій у сільському господарстві США – 30%, Канаді – 45%, Швеції – 59%, Японії – 66%.

Світові тенденції безпеки продуктів харчування потребують уваги до всього технологічного циклу, а не лише до якості кінцевого продукту. У світі зростає попит на екологічно чисту продукцію сільськогосподарського господарства. Україна має значні конкурентні переваги – родючі чорноземі, незначні обсяги внесення до ґрунту мінеральних добрив, гербіцидів, хімікатів тощо.

Висновки. Збільшення виробництва овочів, підвищення його екологічної ефективності на сучасному етапі можливі лише на основі інноваційного розвитку галузі. Розвиток овочівництва необхідно, у першу чергу, орієнтувати на ресурсно- й енергоощадну техніку і технологію та запровадження завдань інноваційного характеру, від яких залежить рівень забезпеченості населення овочевою продукцією.

Враховуючи специфіку овочівництва, державна підтримка повинна надаватися сільськогосподарським товаровиробникам і через прийняття законодавчих і нормативних актів стосовно розвитку конкуренції, забезпечення ринковою та статистичною інформацією, встановлення стандартів якості, постачання засобів виробництва і ресурсів за пільговими цінами, застосування ф'ючерсних контрактів, збільшення митного податку на імпорт свіжої продукції овочівництва і продуктів її переробки та звільнення від його сплати при завезенні ресурсів, необхідних для вирощування й переробки овочів, а також розширення зовнішнього ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андрійчук В. Г. Теоретико-методологічне обґрунтування ефективності виробництва / В. Г. Андрійчук // Економіка АПК. – 2009. – № 5. – С. 52–62.
2. Сільське господарство України : стат. збірник / Державна служба статистики України. – К. : ІВ у Держкомстату України, 2011. – С. 331.
3. Сучасні технології виробництва та маркетингу сільськогосподарських культур: Проект розвитку агробізнесу в Україні / А. Ю. Андришко, С. В. Бочаров, О. І. Вароді та ін. – К. : IFS Sida, 2002. – 145 с.
4. Яровий Г. І. Науковий супровід розвитку овочівництва в Україні / Г. І. Яровий // Вісник аграрної науки. – 2009. – № 12. – С. 39–42.

УДК 349

ВОЛОДІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ ДІЛЯНКАМИ: ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ, ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ

POSSESSION OF LAND PLOTS: LEGISLATIVE REGULATION, THEORETICAL ISSUES

Ріпенко А.І.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри трудового, земельного та екологічного права

ІННІФЕБіП

У статті розглянуто актуальні проблемні питання визначення особливостей володіння земельними ділянками та іншими об'єктами нерухомості; володіння земельними ділянками розглянуто в якості запису в публічному реєстрі; запропоновано визначити земельну ділянку в якості єдиної тілесної нерухомої речі.

Ключові слова: володіння, земельна ділянка, рухома річ, нерухомість.

В статье рассмотрены актуальные проблемные вопросы определения особенностей владения земельными участками и другими объектами недвижимости; владение земельными участками рассмотрено в качестве записи в публичном реестре; предложено определить земельный участок в качестве единственной телесной недвижимой вещи.

Ключевые слова: владение, земельный участок, движимая вещь, недвижимость.

The article discusses some actual problems of specific of possession of land plots and other real estates; the possession of land plots considered as an entry in a public register; it is proposed to define a land plot as the only corporeal immovable property object.

Key words: ownership, land, movable thing, real estate.

Проблематика володіння землею була актуальною в усі часи. Залишається вона такою сьогодні, в умовах триваючого перерозподілу земельних ділянок. Тим не менш питання визначення правової природи та змісту інституту «володіння» є одним з найбільш дискусійних у науці цивільного та земельного права.

У межах даної статті ми не зможемо оцінити навіть основні доктринальні підходи до визначення поняття «володіння». Частіше за все воно визначається як певне суб'єктивне право або навпаки – як факт, юридичний факт, фактичний стан, фактичне відношення¹. Володіння також визначають як волевиявлення особи щодо привласнення речі тощо. Спробуємо натомість виявити сутнісну ознаку володіння, вказати, чим воно вирізняється з «континууму» інших юридичних феноменів.

За поглядами, близькими до тих, що свого часу висловив німецький юрист Г. Дернбург, «володіння» – це певний позаправовий, навіть доправовий феномен. Науковець уявив, що навіть при повному скасуванні правового порядку, володіння все одно б залишилось. Практичне панування особи над річчю продовжувало би існувати, воно є необхідною умовою, що забезпечує людське існування [1, с. 2].

Дійсно, прототип володіння як певного привласнення, панування можна спостерігати у дитячій грі в пісочниці: коли одна дитина відбирає у іншої іграшку та грається нею лише сама, або займає дитячий будиночок (до речі – прототип нерухомості²), не допускаючи до нього інших дітей.

Тож, «життєвий прототип» так званого «володіння» криється у фізичному контакті із речами (тілами). При

цьому, коли особа здійснює заволодіння якимось предметом, вона переслідує мету використати певним чином і певною мірою його корисні властивості. З вищезгаданої «архетипічної поведінки» дітей можна вивести сутнісний (позаправовий, чи навіть доправовий або «надправовий») зміст «володіння», як основи (бази) – передумови для використання предметів та явищ виключно певною особою (особами), відсторонюючи всіх інших. Але чи можна лише через це пояснити «володіння» у юридичному сенсі?

Юридичний зміст володіння не вичергується фізичним привласненням речі, тілесним контактом із нею. Такий контакт не завжди є необхідним. Право як таке є явищем ідеальним, тому правові поняття, категорії, регулювання є теж ідеальними. Як і інші правові поняття, поняття «володіння» є конвенційним. Зрозуміти сутність володіння можна через вивчення відповідного регулювання.

Частіше за все дослідження інституту володіння починають з часів Давнього Риму. Джерела римського права також підтверджують, що генеза інституту володіння має коріння у фізичному, матеріальному контакті з предметами. Первинна історія римського володіння відсилала до контактного, фізичного впливу на річ, що відповідало «конкретно-образному» сприйняттю світу людьми у ті часи [2]. Саме по собі походження терміну «possessio» (володіння), скоріше за все, пов'язане із словосполученням «potis sedeo» – «сиджу як господин» (рос.), що походить безпосередньо від «сидіння», «посідання» на землі [3, с. 251]. Такої думки притримувались, зокрема, давньоримські юристи Лабейон та Павел.

Специфікою римської регламентації володіння було те, що possessio сприймалось безвідносно до питання про право володіти річчю (право на володіння – jus possidendi), а також питання про способи його набуття (causa possessionis). Possessio називають юридичним володінням (таким, що захищається). Основне значення інституту володіння в римському праві полягало у: 1. Забезпеченні необхідної умови для користування річчю певною особою; 2. Наданні володінню як такому володільницького (посесорного, посесійного) захисту шляхом надання преторських інтердиктів (особливих позовів, де претор не

¹ Огляд дискусії щодо визначення володіння як права чи як факту, враховуючи мету і обсяги даної статті, залишимо поза увагою. Зокрема, тому, що довелося б, перш за все, оговорити, що саме малось на увазі під «правом» (суб'єктивним правом) учасниками цієї дискусії. Наприклад, за Б.Віндшейдом право є пануванням волі, дарованим правопорядком, за Р.Ерингом право – це охоронюваний правом інтерес тощо. Як видно, виходячи з такого розуміння суб'єктивного права, досить важко однозначно сказати, що володіння правом не є.

² Дією «спрощений» до нерухомості сповідувався у Давньому Римі: те, що не можна «рухати», те й вважалося нерухомістю.